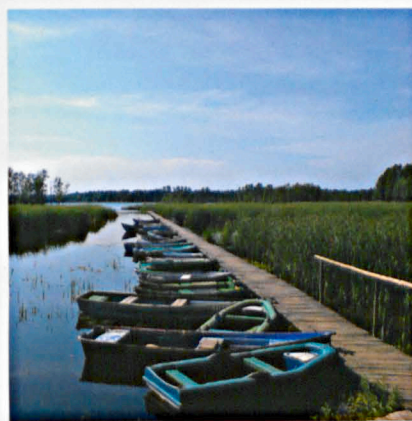
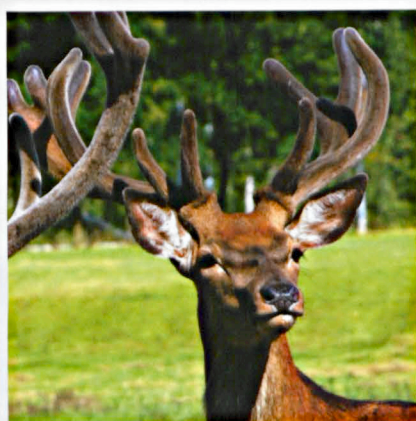
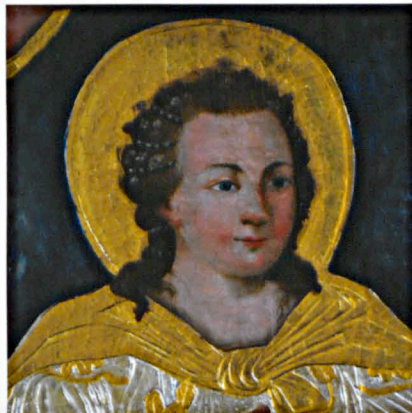

STANISŁAW JADCZAK

PARCZEW i POLESIE

LUBLIN 2012

STANISŁAW JADCZAK

**PARCZEW
i POLESIE**

PARCZEW and POLESIA

Lublin 2012

Opracowanie graficzne: Janusz Winiarski
Tłumaczenie na jęz. angielski: Tamara Woińska

© Express-Press, Lublin 2012
Wydawca: OWD „Express-Press”

ISBN: 978-83-62132-27-0

132610
94(438)

Kopiowanie, przedrukowywanie i rozpowszechnianie całości lub fragmentów niniejszej publikacji bez zgody Wydawcy zabronione.

Druk: System-Graf Drukarnia,
www.systemgraf.pl

Fotografie na okładce (przód):

Bazylika Mniejsza w Parczewie.

Fragment ołtarza z dawnej cerkwi unickiej w Gęsi.

Mieszkaniec Lasów Parczewskich.

Przystań nad Jeziorem Skomelno.

Fotografie na okładce (tył):

Aleja Jana Pawła II w Parczewie.

Oficyna pałacu w Sosnowicy, w której mieszkał Tadeusz Kościuszko.

Na Gościńcu Królewskim.

Rumiankowe żniwa w gminie Podedwórze.

Front cover:

Basilica Minor in Parczew.

A part of an altar from a former orthodox Uniate church in Gęś village.

A local resident of Parczew Forests.

Port on Lake Skomelno.

Back cover:

John Paul II Alley in Parczew.

Outbuilding at the palace in Sosnowica, in which Tadeusz Kościuszko once lived.

On the route Gościniec Królewski.

Camomile harvest in Podedwórze borough.

Królewski gród Parczew

*Król Władysław Jagiello – założyciel miasta Parczewa.
King Jogaila (Polish: Władysław Jagiello) – founder of Parczew.*

Parczew, miasto położone nad rzeką Piwonią i Konotopą, jest jednym z najstarszych miast historycznej Ziemi Lubelskiej. Według znakomitego polskiego kronikarza Jana Długosza, już w XIII wieku istniała osada o nazwie Parczow. Jednak prawdziwa kariera Parczewa zaczęła się w 1401 roku, gdy król polski Władysław Jagiello nadał osadzie prawo miejskie. Aż do rozbiorów Polski w 1795 roku Parczew był miastem królewskim, siedzibą starosty. Królowie polscy z dynastii Jagiellonów dbali o rozwój i dobrobyt miasta, obdarzając go licznymi przywilejami.

Szczególnie upodobał sobie Parczew Władysław Jagiello. Już podczas swej pierwszej podróży z Wilna do Krakowa w styczniu 1386 roku (dokąd zmierzał, by objąć tron polski i ożenić się z królową Jadwigą Andegaweńską) zatrzymał się w Parczewie na odpoczynek. Miejsce na skraju przepastnych borów, u zbiegu rzek Piwonii i Konotopy, tak bardzo spodobało się nowemu władcy Polski, że rozkazał by zbudowano tu dwór, zwany później „Królewskim Dworem”, w którym na odpoczynek, nocleg, zmianę koni, zatrzymywały się przez dwa wieki orszaki królewskie przemierzające szlak łączący obie stolice polsko-litewskiego państwa, Kraków i Wilno. Król Władysław Jagiello nie tylko podniósł Parczew do rangi miasta, ale też uczynił z niego

miejsce zjazdów panów Polski i Litwy, decydujących o losach związanych unią dwu państw – Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. W październiku 1413 roku powszechny zjazd polsko-litewski w Horodle nad Bugiem przyjął za sprawą Władysława Jagiełły zapis niezwykle ważny dla przyszłości Parczewa:

„Dodajemy nadto i specjalnie podkreślamy, że wspomniani panowie i szlachta Królestwa Polskiego i ziem Litwy za naszą wolą i zgodą, dla większego dobra i korzyści Królestwa Polskiego i wspomnianych wyżej ziem Litwy, będą brali również udział, jeśli to będzie potrzebne, w zjazdach i sejmikach („conventiones et parlamenta”) w Lublinie lub Parczewie i innych odpowiednich miejscach”.

Pierwszy taki polsko-litewski zjazd w Parczewie miał miejsce w 1441 roku. Polską rządził wówczas król Władysław III, zwany po śmierci Warneńczykiem (zginął w 1444 roku w sławetnej bitwie z Turkami pod Warną, na terenie obecnej Bułgarii). Ale małoletniego króla – zgodnie z polskim prawem – zastępował w obowiązkach zarządzania państwem biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki. Ten książę Kościoła, wywierający decydujący wpływ na politykę państwa, przewodniczył obradom panów Polski i Litwy w Parczewie.

Rangę Parczewa, zapisaną w akcie unii horodelskiej, wzmocniła tzw. umowa parczewska z września 1446 roku, zawarta między Polakami a Litwinami podczas ustalania warunków objęcia tronu polskiego przez kolejnego syna Władysława Jagiełły – Kazimierza zwanego Jagiellończykiem. W punkcie 8 tej umowy zapisano, iż:

„dla dobra wspólnego należy sejmy ustanawiać jeden w Parczewie, drugi w Brześciu (Litewskim, nad Bugiem – przyp. red.), bo stąd również równość obu stron (Polski i Litwy) i sława ich wypływa”.

Wielokrotnie przebywał w Parczewie król Kazimierz Jagiellończyk. Uczestniczył tu w zjazdach polsko-litewskich, wystawiał dokumenty państwowe. W mieście nad Piwonią urzędował też następny król polski Jan Olbracht, przebywał tu kilkakrotnie także król Zygmunt I Stary ze swoją żoną, sławną królową Boną oraz ich syn król Zygmunt August, ostatni władca Polski z dynastii Jagiellonów. Na kilku zjazdach polsko-litewskich w Parczewie pod przewodnictwem króla Zygmunta Augusta przygotowywano unię polsko-litewską (jej akt podpisano w Lublinie w 1569 roku). W 1564 roku na wspólnym sejmie polsko-litewskim w Parczewie zapadły postanowienia wpisujące nazwę miasta do historii Kościoła rzymsko-katolickiego i Polski – 7 sierpnia król Zygmunt August przyjął do realizacji w Polsce uchwały Soboru Trydenckiego (*„De reformatione”*), odnawiające Kościół powszechny. Decyzja króla i Senatu zadecydowała o zwycięstwie religii katolickiej w Polsce, w której wówczas znaczne wpływy mieli protestanci. Zdaniem historyków uchroniło to Polskę i Litwę od wojen religijnych. Przyjęcie uchwał soboru było początkiem kontrreformacji w Polsce.

W 1568 roku spłonął zamek królewski w Parczewie. Fakt ten spowodował, że sejm polsko-litewski, na którym ostatecznie miała być podpisana unia polsko-litewska, przeniesiono do Lublina i miasto to przejęło cały splendor związany z aktem, który przeszedł do historii Polski, Litwy i Europy jako „unia lubelska”. Kres epoki jagiellońskiej oznaczał koniec świetności Parczewa. Wkrótce potem nowy król Polski, nie będący Jagiellonem, przeniósł stolicę państwa z Krakowa do Warszawy. Dla Parczewa była to decyzja brzemienna w negatywne skutki. Opuścił królewski szlak z Krakowa do Wilna, do miasta nad Piwonią już nie zjeżdżały orszaki

królewskie, członkowie Sejmu, Senatu, hierarchowie kościelni, możnowładcy. Życie w Parczewie, mieście tak często odwiedzanym przez Jagiellonów i hojnie przez nich obdarowywanym, zamarło.

Smutne były dla miasta lata XVII i XVIII wieku. Kolejne wojny, najazdy, grabieże i pożary, spowodowały upadek, z którego miasto zaczęło się dźwigać dopiero pod koniec XVIII wieku. Ale rychło Polska utraciła niepodległość, Parczew znalazł się najpierw w zaborze austriackim (1795-1809), a potem rosyjskim (1813-1915). Mieszkańcy miasta poddawani byli procesowi rusyfikacji – carskie władze zwalczały nie tylko polskość, ale i religię. Tragiczną kartą końca XIX wieku była likwidacja przez władze carskiej Rosji Kościoła grecko-katolickiego i prześladowania unitów, którzy nie chcieli przejść na prawosławie. W XX wieku dzieje miasta wyznaczały kolejne wojny – I wojna światowa, wojna bolszewicko-polska 1920 roku i II wojna światowa. Szczególnie tragiczne były dla Parczewa lata okupacji hitlerowskiej. Miasto straciło ponad połowę mieszkańców – Niemcy dokonali Holocaustu ponad 5 tys. Żydów, zamordowali też kilkuset Polaków. Mieszkańcy miasta aktywnie uczestniczyli w ruchu oporu przeciwko niemieckiemu okupantowi, rozwijali tajne nauczanie, nieśli pomoc Polakom z Pomorza i Poznańskiego oraz góralom z Żywiecczyny, wypędzonym przez Niemców hitlerowskich i osiedlanym w rejonie Parczewa.

22 lipca 1944 roku miasto wyzwoliły, po 4 latach i 10 miesiącach okupacji hitlerowskiej, oddziały Armii Czerwonej i miejscowy garnizon Armii Krajowej – wojska podziemnego państwa polskiego. W okresie PRL znaczącym wydarzeniem było utworzenie w 1955 roku powiatu parczewskiego, co zapoczątkowało rozwój gospodarczy Parczewa. Po upadku ustroju komunistycznego władzę w mieście objęły w 1990 roku organy samorządu mieszkańców – demokratycznie wybrana Rada Miasta z burmistrzem – organem wykonawczym. Przemiany ustrojowo-gospodarcze wpłynęły w decydujący sposób na tempo rozwoju miasta i jakość życia mieszkańców. W szybkim tempie usunięto zapóźnienia cywilizacyjne w infrastrukturze miejskiej (wodoociągi, kanalizacja, oczyszczalnia ścieków, telekomunikacja, drogi, inwestycje oświatowe), a gospodarka rynkowa wyeliminowała sektor państwowy z handlu, usług i przemysłu.

Parczew ma powierzchnię 805 ha (cała gmina miejsko-wiejska 14684 ha) i 10,2 tys. mieszkańców (2009). W 16 sołectwach wiejskich gminy Parczew mieszka około 4 tys. osób.

Miasto jest stolicą powiatu parczewskiego, wchodzącego w skład województwa lubelskiego i ważnym węzłem komunikacyjnym, leżącym na przecięciu dróg wojewódzkich: nr 815 (Lublin-Parczew-Wisznice-Biała Podlaska) i nr 813 (Międzyrzec Podlaski-Parczew-Ostrów Lubelski-Łęczna). Z miasta wychodzą też drogi wojewódzkie: nr 819 (Parczew-Sosnowica-Włodawa), nr 818 (do Włodawy) i nr 814 (do Radzyna Podlaskiego) oraz drogi lokalne do Siemienia, Sowina, Wierzbówki, Jasionki. Przez Parczew przebiega linia kolejowa z Lublina do Łukowa.

Parczew oddalony jest o 60 km od stolicy województwa – Lublina, od stolicy kraju – Warszawy o 182 km, od przejścia granicznego z Republiką Białoruś w Sławatyczach o 51 km i od przejścia granicznego z Ukrainą w Dorohusku (droga E 372) – o 74 km. Tylko 30 km dzieli miasto od Via Bialtica – drogi ekspresowej S 19 łączącej Helsinki (Finlandia), Sankt Petersburg (Rosja), Rygę (Łotwa), Tallin (Estonia) i Wilno (Litwa) przez Polskę (Białystok-Lublin-Rzeszów) ze Słowacją, Węgrami i południem Europy.

Famous Royal Town

Parczew is one of the oldest towns in the historic Lublin Land. In 1401 the king of Poland Władysław Jagiełło granted the settlement a town charter. It was the royal town and the seat of the district authorities until the partitions of Poland in 1795. Jagiełło made Parczew the seat of parliamentary sessions and meetings of noble men from Poland and Lithuania. It was here in 1564, during a joint Polish-Lithuanian parliamentary session, that memorable actions for both Roman-Catholic Church and Poland were taken - King Sigismund accepted the resolutions of the Tridentine Council (Sobór Trydencki).

The most crucial issues for the Polish-Lithuanian Commonwealth were debated by Polish and Lithuanian nobility during parliamentary sessions in Parczew. The town flourished due to the presence of Polish kings. Large royal court with stables for king's entire train and his officials was built in Parczew. The building of the court burnt in the sixteenth century and has not been rebuilt.

In the 17th and 18th centuries consecutive wars, invasions, pillage and fires contributed to the collapse of Parczew. After Poland's loss of independence in 1795, Parczew remained under Russian rule for the long 120 years. Its inhabitants were put through the process of Russification. In the 20th century the history of Parczew was determined by other wars, e.g. World War I, the 1920 Bolshevik-Polish War, and World War II. During the tragic years of the Nazi occupation the town lost more than half of its population. In the course of the Holocaust the Germans murdered more than five thousand Jews, including several hundred Poles. The inhabitants of Parczew took an active part in the resistance movement against the German invader.

In 1955 Parczew County (Polish *powiat parczewski*) was established, which initiated economic growth of the town.

Król Władysław Jagiełło (Kronika Marcina Bielskiego).
King Władysław Jagiełło (from *Chronicles* by Marcin Bielski).

Kazimierz Jagiellończyk – w Parczewie zapadła decyzja, że zostanie on królem Polski.

Casimir IV Jagiellon (Polish: Kazimierz Jagiellończyk) – it was in Parczew that the decision of him being the king was made.

Jagiellońscy dobrodzieje Parczewa: Jan Olbracht, Aleksander Jagiellończyk, Zygmunt August, Katarzyna Habsburżanka, trzecia w kolei żona króla Zygmunta Augusta.

Parczew's benefactors of the House of Jagiellon: John I Albert (Polish: Jan Olbracht), Alexander Jagiellon (Polish: Aleksander Jagiellończyk), Sigmund II Augustus (Polish: Zygmunt August) and his third wife Catherine of Austria (Polish: Katarzyna Habsburżanka).

Boże Narodzenie.

*Elżbieta, królowa Polski.
Queen Elisabeth.*

Arka Przymierza.

Drabina Jakubowa.

Arras ze scenami biblijnymi tkany własnoręcznie przez królową Elżbietę, pierwszą żonę Zygmunta Augusta, podarowany kościołowi parczewskiemu – najcenniejszy zabytek ruchomy w mieście.

Tapestry with biblical scenes, woven by queen Elisabeth, first wife of king Sigismund II Augustus. The tapestry presented to the church in Parczew remains the town's most precious movable monument.

W 1861 roku, w 448 rocznicę podpisania unii polsko-litewskiej w Horodle, nieopodal tej miejscowości usypano pamiątkowy kopiec. Unia w Horodle nobilitowała Parczew do rangi miejsca, w którym w okresie jagiellońskim odbywały się sejmy i zjazdy polsko-litewskie.

In 1413, the Treaty of Union between Poland and Lithuania was signed in Horodło. Due to that, sessions of the Polish-Lithuanian Commonwealth parliament were from now on held in Parczew. 448 years later, in 1861, a mound commemorating the Treaty was erected near Horodło.

Drewniana dzwonnica z 1685 roku, usytuowana nieopodal Bazyliki pw. św. Jana Chrzciciela, najstarszy zabytkowy obiekt w mieście.

Wooden belfry built in 1685. Situated next to the Basilica of Saint John the Baptist it is the oldest monument in town.

*Nieistniejąca już parczewska cerkiew unicka rozebrana w okresie międzywojennym, fotografia publikowana po raz pierwszy.
Orthodox Uniate church in Parczew, which was taken down between the Wars (this photograph has not been published before).*

*Targ na parczewskim Rynku – fot. z okresu przedwojennego.
Fair on the Old Town Square in pre-war Parczew.*

Bazylika i dzwonnica.
Basilica and the belfry.

*Madonna Parczewska – Matka Boża „z gruszką”.
Madonna of Parzew – Virgin Mary with a Pear.*

*Nawa główna Bazyliki Mniejszej w Parczewie. Świątynia może pomieścić około 5 tys. wiernych.
The nave in Basilica in Parczew with its dazzling size – the temple can hold five thousand worshippers.*

Kirkut w Parczewie, urządzony w XVI wieku przy drodze do Brześcia Litewskiego, służył żydowskiej społeczności miasta do 1942 roku. Został zniszczony przez niemieckich okupantów w ramach operacji „Reinhard”, której efektem był Holocaust ok. 6 mln Żydów w okupowanej przez Niemców Europie.

Jewish cemetery in Parczew. Established in sixteenth century by the road to Brześć Litewski, the cemetery was in use till 1942. It was destroyed by Nazi occupants during Operation Reinhard, in the effect of which nearly six million Jews were murdered in occupied Europe.

Po mieszkańcach miasta wyznania mojżeszowego pozostała – oprócz kirkutu – także XIX-wieczna bożnica (na zdjęciu) i mykwa – łaźnia rytualna (fot. na sąsiedniej stronie).

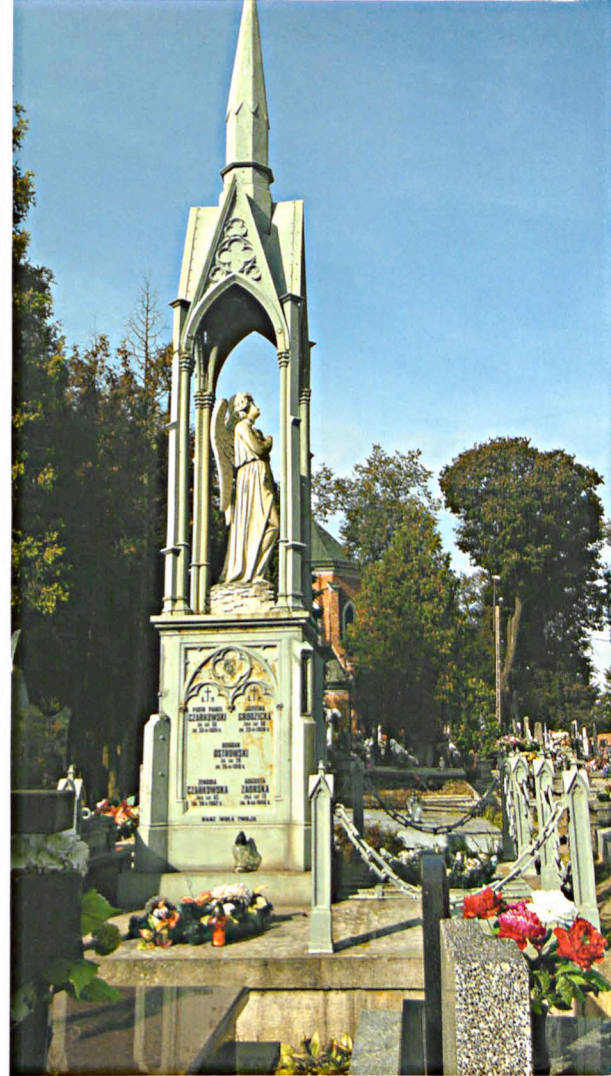
Picture presents nineteenth century synagogue. Next page; mikveh – a bath used for ritual immersion in Judaism.

Ś. P.
FRANCISZEK TOMASZUNAS
ZMARŁ W PARCZEWIE DN 25 GRUDNIA 1937 ROKU
PRZEZYWSZY LAT 72
PROSI O WESTCHNIENIE DO BOGA

Parczew aż do trzeciego rozbioru Polski graniczył z Wielkim Księstwem Litewskim. Mieszkali tu Polacy, Rusini, Litwini. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku w mieście zamieszkał rodowity Litwin – dr Zygmunt Tomaszunas, wspaniały lekarz, znany z działalności charytatywnej. Na parczewskim cmentarzu znajduje się grób jego ojca.
Until the Third Partition of Poland, Parczew bordered Grand Duchy of Lithuania. The town was inhabited by Poles, Ruthenians and Lithuanians. After Poland regained its independence in 1918, doctor Zygmunt Tomaszunas, a native Lithuanian, wonderful doctor and a welfare worker settled in Parczew. You can visit his father's tomb on the local cemetery in Parczew.

Parczewska nekropolia, urządzona na początku XIX wieku, jest miejscem spoczynku wiernych z miasta i okolicznych wsi. Wiele nagrobków to prawdziwe dzieła sztuki.

Town's necropolis established at the beginning of the nineteenth century is the final resting place for the town's and the surrounding villages' inhabitants. Many of the tombstones are examples of genuine art.

Pamięć mieszkańców miasta poległych w walce o niepodległość Polski utrwalono pomnikiem na parczewskim cmentarzu.

Statue commemorating people of Parczew who were killed in action.

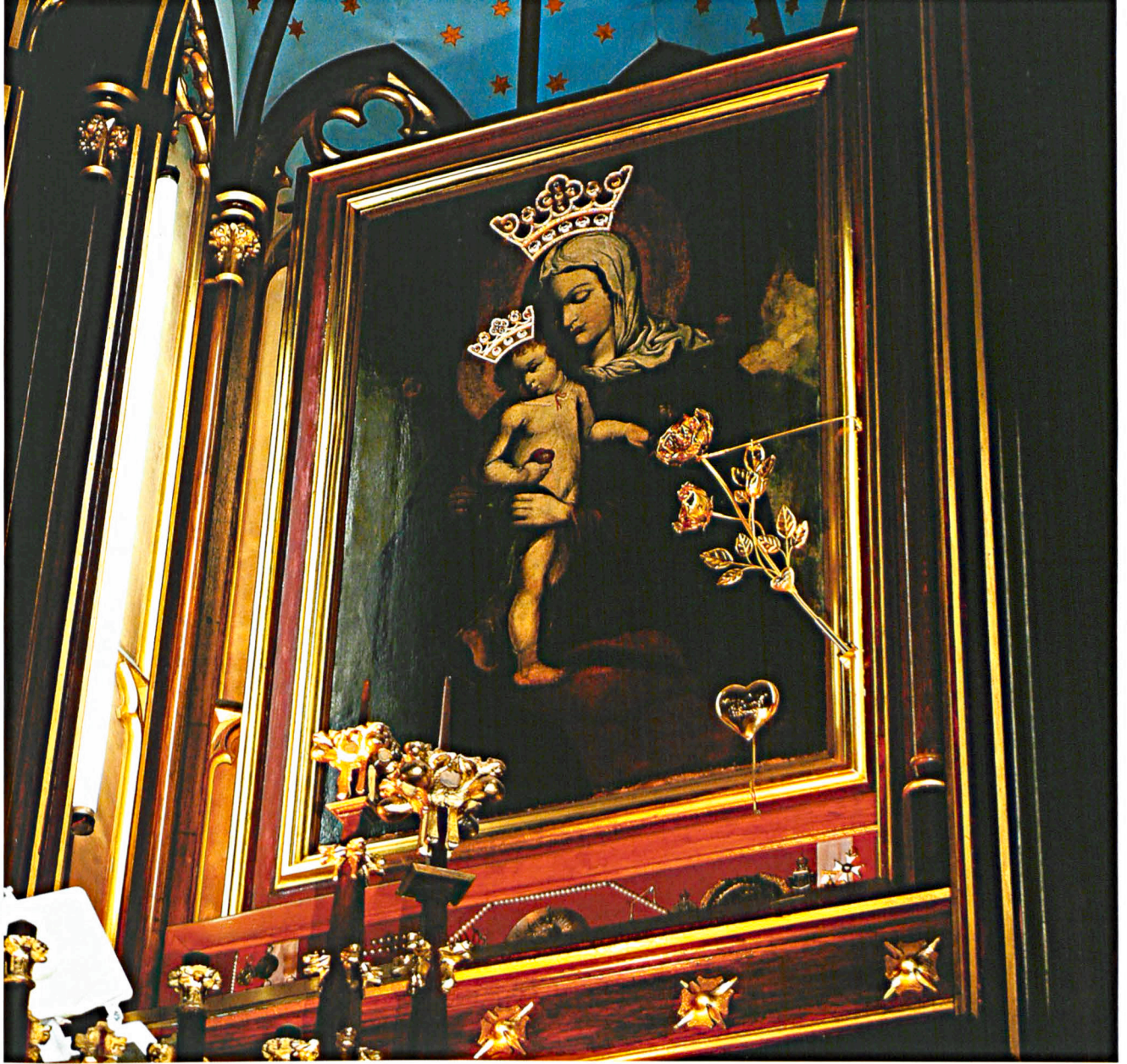
Fronton neogotyckiej Bazyliki Mniejszej w Parczewie, której budowę ukończono w 1913 roku.
The façade of Basilica Minor in Parczew, completed in 1913.

Droga Krzyżowa przy Bazylice w Parczewie to niezwykle dzieło artysty rzeźbiarza z Lublina Jacka Korbusa, nawiązująca w swej koncepcji do jerozolimskiej Via Dolorosa, z rzezbami wykonanymi w blokach kamienia, z mozaikami o motywach bliskowschodnich. Całość stanowi jedną z największych atrakcji dla turystów odwiedzających Parczew.

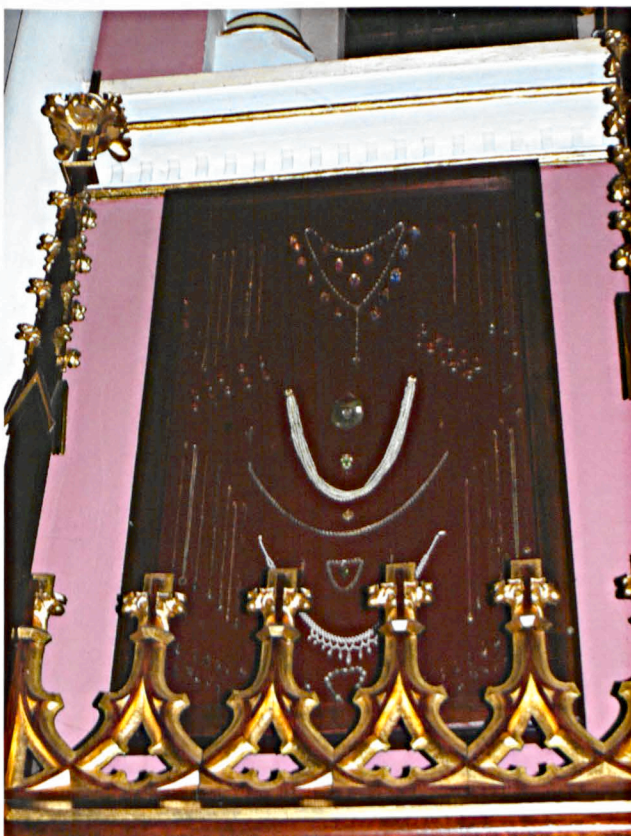
Stations of the Cross at Parczew's Basilica is an outstanding work of Jacek Korbus, a sculptor from Lublin. With the mosaics and sculptures carved in stone blocks, the outline of the stations resembles Jerusalem's Via Dolorosa. For tourists visiting Parczew, the Stations of the Cross are one of the top attractions.

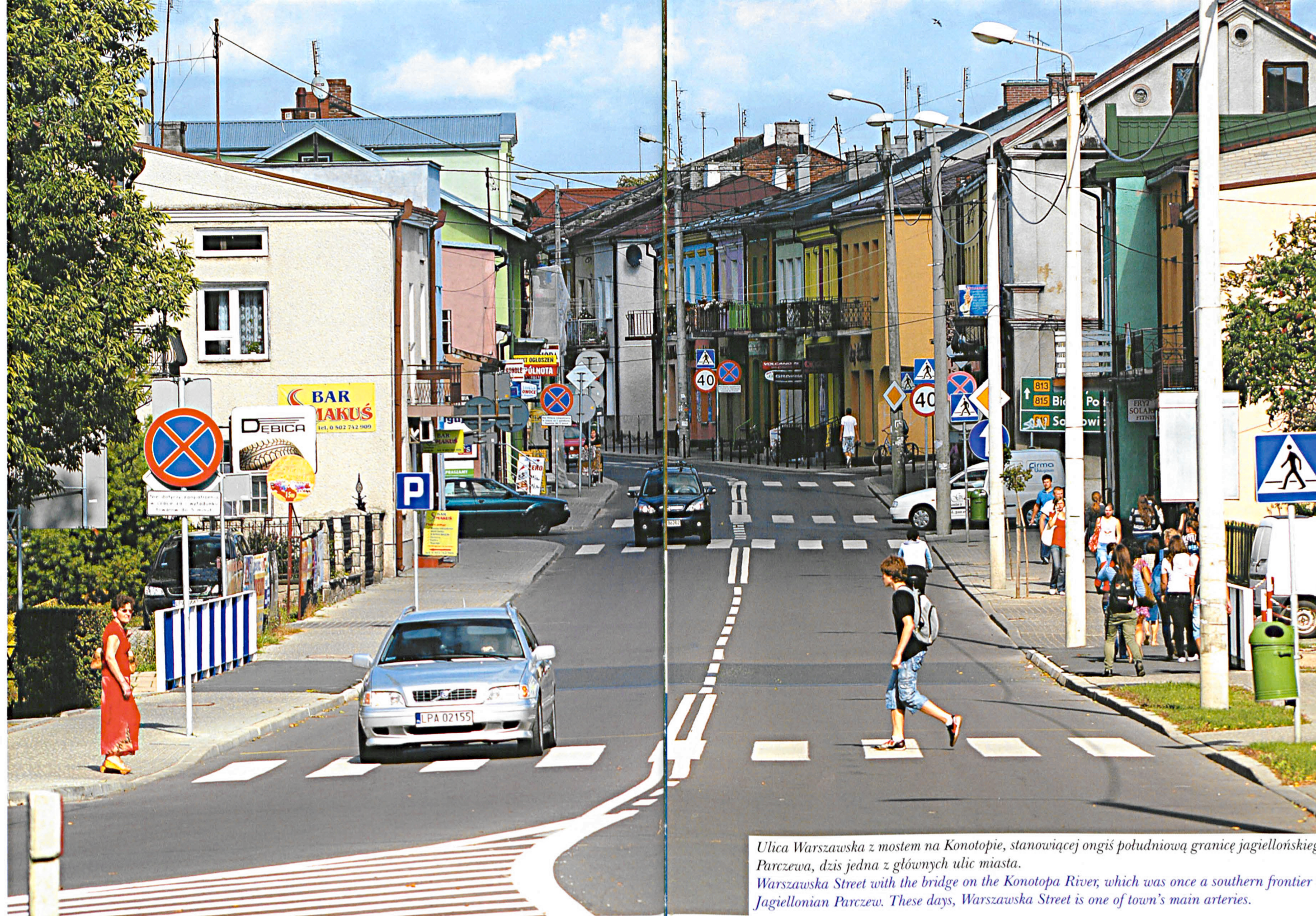
Wota ofiarowane Matce Bożej „z Gruszką” przez wiernych. Obecność kard. Karola Wojtyły w świątyni parczewskiej w 1964 roku uczczono po Jego wyborze na papieża tablicą umieszczoną w nawie Bazyliki.

Votive offerings vowed to Virgin Mary. In 1964, Basilica in Parczew was visited by cardinal Karol Wojtyła. A commemorative plaque was placed in the nave after he was elected Pope.

Panorama Parczewa (fot. z Archiwum Urzędu Miasta).
Panoramic view of Parczew (photo courtesy of Town Archives).

*Ulica Warszawska z mostem na Konotopie, stanowiącej ongiś południową granicę jagiellońskiego Parczewa, dziś jedna z głównych ulic miasta.
Warszawska Street with the bridge on the Konotopa River, which was once a southern frontier of Jagiellonian Parczew. These days, Warszawska Street is one of town's main arteries.*

*Panorama Parczewa od południowego wschodu (fot. Stanisław Waszkiewicz).
Panoramic view of Parczew, as seen from south-east (photo by Stanisław Waszkiewicz).*

Południowa pierzeja parczewskiego Rynku, z największą kamienicą w mieście, wzniesioną na początku XX wieku przez Feliksa Kuczyńskiego.

Southern frontage of Old Town Square in Parczew, with the town's largest tenement house built by Feliks Kuczyński at the beginning of the twentieth century.

Osiedle Polna Parczewskiej Spółdzielni Mieszkaniowej z blokami o niebanalnej architekturze, efekt boomu inwestycyjnego lat 70. minionego wieku.

Polna Housing Estate with its original blocks of flats built in the effect of the investment boom in 1970s.

*Nowe budynki mieszkaniowe w osiedlu Polna.
New blocks of flats on Polna Housing Estate.*

*Powitanie Nowego Roku w osiedlu przy ul. 11 Listopada (fot. Stanisław Waszkiewicz).
New Year's Eve on 11 Listopada Street (photo by Stanisław Waszkiewicz).*

*Wieczorna panorama miasta (fot. Stanisław Waszkiewicz).
Panoramic view of Parczew by night (photo by Stanisław Waszkiewicz).*

Polesie – kraina lasów, jezior i mokradeł

Polesia – land of forests, lakes and swamps

Polesia czar

*Pośród łąk, łąków i wód toni
w ciąglej pustej życia pogoni
żyje posepny lud.*

*Brzęczą much roje nad bagnami
skrzypi jadący wóz czasami,
poprzez grząską rzekę w bród.
Czasami odezwie się łosia ryk,
albo w gąszczu dziki głuszcza krzyk.*

I znowu cisza

cisza tak niewzruszona

dusza śni pustką rozmarzona

piękny o Polesiu sen.

Polesia czar –

to dzikie knieje i moczary.

Polesia czar –

smętny to wichrów jęk.

Gdy w mroczną noc

z bagien wstają opary

serce me drży,

dziwny ogarnia lęk...

I słyszę, jak w głębi wód

jakaś skarga się miota

serca prostota

wierzy w Polesia cud.

Tam, gdzie sędziwe szumią lasy

kiedys ujrzałem pełen krasy

cudny Polesia kwiat.

Słońko jaśniejsze mi się zdało

wszystko w krąg nas się radowało

śmiało się do nas cały świat.

Próżno mi o Tobie dzisiaj śnić

próżno w żalu i tęsknocie żyć.

Nie wrócą chwile

szczęścia niewysłowione

drżem i wspomnienia pogrążone

w mrokach poleskich kniej.

Polesia czar –

to dzikie knieje, moczary.

Polesia czar –

smętny to wichrów jęk.

Gdy w mroczną noc

z bagien stają opary

serce me drży

dziwny ogarnia lęk...

Polesie – kraina torfowisk, moczarów, jezior i stawów, poprzecinana gęstą siecią rzek, cieków wodnych i strumieni, porośnięta ogromnymi, wiekowymi borami, w większości rosnącymi na bagnach, fascynuje od wieków miłośników przyrody, poetów, pisarzy i malarzy, turystów i myśliwych. Zamieszczone obok słowa do popularnego przed II wojną światową tanga, autorstwa Jerzego Artura Kosteckiego, najlepiej oddają atmosferę otaczającą odwiedzającego tę krainę w dolinie Prypeci i Bugu przybysza. Granica na Bugu ustalona przez Stalina w 1944 roku rozdzieliła Polesie między Białoruś, Ukrainę i Polskę. W Polsce pozostała tylko niewielka, zachodnia część Polesia o powierzchni około 7 tys km kw. na terenie woj. lubelskiego (w całości powiaty: chełmski, parczewski i włodawski oraz części powiatów białkopodlaskiego, hrubieszowskiego, łęczyńskiego i radzyńskiego). Ta część Polesia nazywana była do II wojny światowej Polesiem Chełmskim, jako że w większości leżała na terenie historycznej Ziemi Chełmskiej. W ostatnich dekadach XX wieku naukowcy z UMCS w Lublinie preforsowali nazwę Polesie Lubelskie, czasami używa się też nazwy Polesie Zachodnie. W granicach Polski znajduje się także niewielka część Polesia Wołyńskiego.

Polesie Lubelskie to przyrodnicza perła Polski. Nieskażone cywilizacją tereny zachowały najwyższe walory przyrodnicze. Unikalna w skali Europy flora i fauna chroniona jest w granicach obszarów Natura 2000, a także Poleskiego Parku Krajobrazowego i licznych rezerwatów przyrody. W okolicach Parczewa walory przyrodnicze południowej części powiatu (teren gminy Sosnowica) chronione są w granicach Poleskiego Parku Narodowego – są to rozległe łąki i fragmenty terenów bagiennych i torfowisk w okolicach Zbójna i Lejna, z cie-

kami Bobryk, Piwonia Dolna i Górna oraz jezioro Gumienko. Funkcję otuliny Poleskiego Parku Krajobrazowego pełni Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu, obejmujący cenne pod względem przyrodniczo-krajobrazowym tereny: okolice Jez. Czarne Sosnowickiego z rezerwatem przyrody, Jez. Skomielno, kompleks stawów sosnowickich oraz okolice Jez. Zagłębcze.

Obszar Natura 2000 „Lasy Parczewskie” (PLB060006) w gminie Dębowa Kłoda obejmuje obszar 14024 ha. W granicach obszaru znalazł się kompleks leśny o nazwie Lasy Parczewskie, leżący pomiędzy doliną rzeki Tyśmienica na zachodzie i polami uprawnymi na wschodzie, południu i północy, przecięty pasem łąk Ochoża. Ongiś teren Lasów Parczewskich charakteryzował się dużym udziałem borów bagiennych i torfowisk przejściowych. Dziś jest ich coraz mniej, drzewostany Lasów Parczewskich składają się głównie z borów sosnowych i mieszanych, miejscowo urozmaiconych grądami, olsami i łęgami olsowo-jesionowymi.

Ornitolodzy zaobserwowali w tym obszarze 22 gatunki ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Pięć gatunków uwzględniono także w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Między innymi niezwykle rzadko występująca w Polsce kaczka podgorzałka ma właśnie na terenie Lasów Parczewskich swoje – jedno z bardzo nielicznych w naszym kraju – stanowisko lęgowe. Tutejsza populacja orla bielika, kaczki podgorzałki, puchacza i trzmiełojada stanowi co najmniej 1% całej ich populacji w Polsce. Gniazduje tu wiele par lęgowych bociana czarnego i dzięcioła białogrzbietego. Na terenie ostoi Lasy Parczewskie swoje lęgi odbywają też błotniaki łąkowe, orliki krzykliwe, jarzabki, derkacze, żurawie, lelki, zimorodki, dzięcioły zielonosiwe i średnie, skowronki borowe, jarzębatki, muchołówki małe i białoszyje oraz ortolany.

Spośród rezerwatów przyrody w okolicach Parczewa szczególnie cenne są:

- **Czarny Las** – rezerwat leśny w gminie Milanów o powierzchni 16 ha, obejmuje fragment wielogatunkowego lasu mieszanego, z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin.
- **Jez. Obradowskie** – rezerwat wodny o pow. 82 ha (na torfowiskach rośnie wiele rzadkich gatunków flory borealnej i atlantyckiej m.in. widłak torfowy, turzyca strunowa i borówkolistna, brzoza niska, wierzba lapońska).
- **Królowa Droga** – rezerwat leśny o powierzchni 38 ha w Lasach Parczewskich (chroniony jest tu starodrzew dębowy w wieku ok. 200 lat z pomnikowymi okazami dębu szypułkowego).
- **Lasy Parczewskie** – rezerwat leśno-historyczny w gm. Dębowa Kłoda o pow. 157,29 ha (chroniący starodrzew sosnowy i sosnowo-dębowy oraz miejsce stacjonowania oddziałów partyzanckich w czasie II wojny światowej).
- **Torfowisko nad Jez. Czarnym Sosnowickim** – ścisły rezerwat florystyczny o pow. 46 ha (przykład bardzo rzadkiego w Polsce torfowiska typu kontynentalnego, porośniętego sosną karłowatą i brzozą karłowatą. Występuje tu 21 zespołów roślinnych składających się aż z 320 gatunków, w tym wielu rzadkich. Całkowitą ochroną objęto zimoziola północnego, rosiczkę okrągłolistną, bagno zwyczajne, widłak goździsty i jałowcowy, grązel żółty).
- **Warzewo** – rezerwat wodno-torfowiskowy w gm. Podedwórze o pow. 58,25 ha (chroniący śródleśne torfowisko niskie z bogatą awifauną lęgową).

Na terenie pow. parczewskiego znajduje się 11 jezior wchodzących w skład Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego: Tomaszne, Białe Libiszowskie, Skomielno, Czarne Sosnowickie, Obradowskie, Święte, Zienkowskie, Cycowe (Komorowskie), Izdebno oraz jeziora wykorzystywane do działalności rekreacyjnej – Bialskie i Zagłębcze.

*Nad Jez. Czarnym Sosnowickim.
Lake Czarne Sosnowickie (Polish: Jezioro Czarne Sosnowickie).*

Wielki Staw Siemieński.
Lake Wielki Staw Siemieński (Polish: Wielki Staw Siemieński).

Jezioro Czarne Sosnowickie.
Lake Czarne Sosnowickie (Polish: Jezioro Czarne Sosnowickie).

Staw Bobowiska koło Siemienia.
Bobowiska Pond (Polish: Staw Bobowiska), near Siemień.

*W dolinie Tyśmienicy.
In the Tyśmienica River valley.*

*Jezioro Klesztów.
Lake Klesztów (Polish: Jezioro Klesztów).*

*Jezioro Czarne Gościńskie, obok którego przebiegał Trakt Królewski z Krakowa do Wilna.
Royal Route from Cracow to Vilnius used to pass next to Lake Czarne Gościńskie (Polish: Jezioro Czarne Gościńskie).*

*Staw w Libiszowie koło Sosnowicy.
Pond in Libiszów near Sosnowica.*

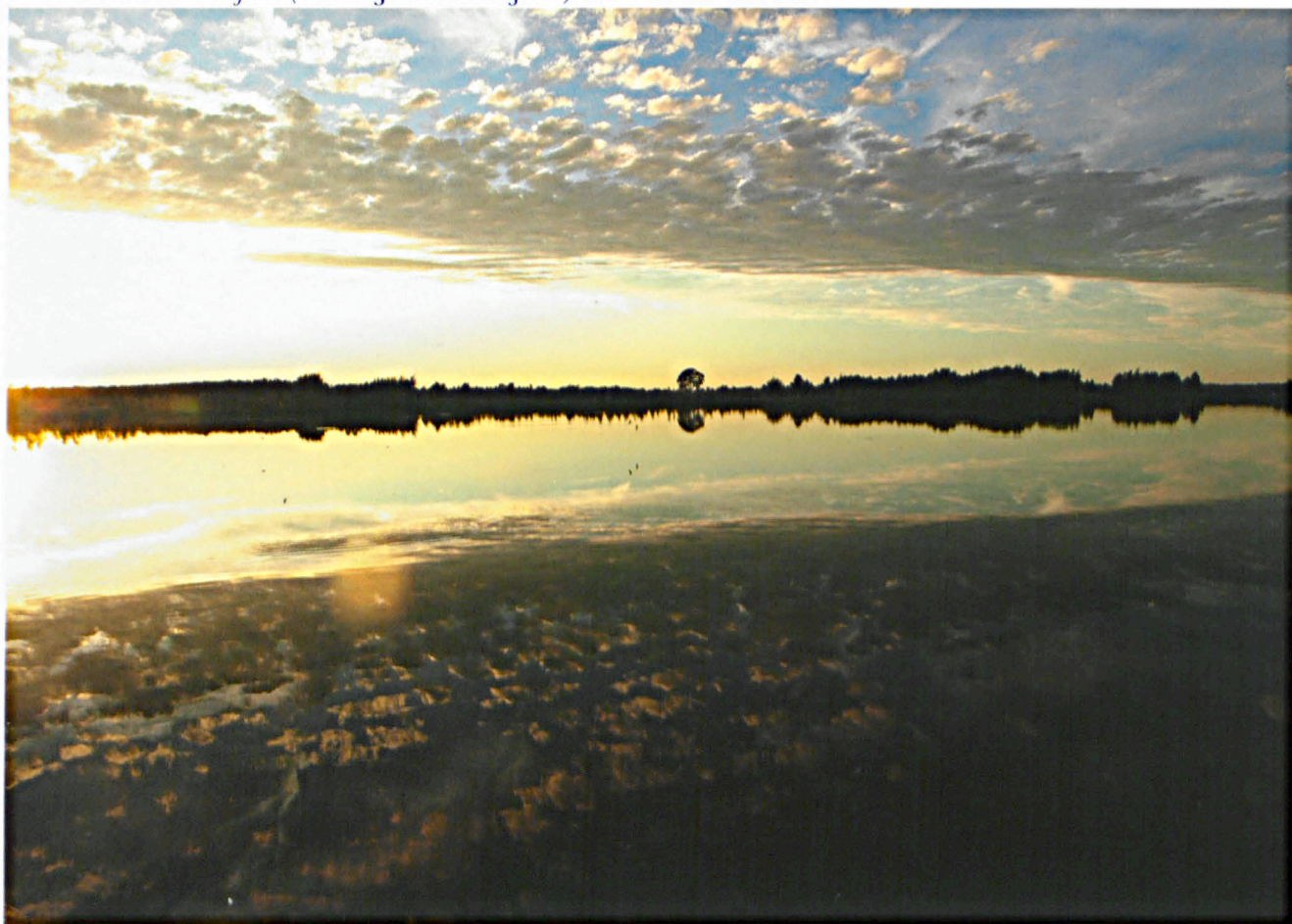
*Jezioro Białe Libiszowskie.
Lake Białe Libiszowskie (Polish: Jezioro Białe Libiszowskie).*

*Zbiornik wodny w Jabłoniu.
Water reservoir in Jabłoń.*

*Zachód słońca nad Jeziorem Miejskim.
Sunset over Lake Miejskie (Polish: Jezioro Miejskie).*

*Staw Gościński w centrum Lasów Parczewskich.
Gościński Pond (Polish: Staw Gościński) in the heart of Parczew Forests.*

*Jesień w dolinie Tyśmienicy koło Siemienia.
Autumn in the Tyśmienica River valley near Siemień.*

*Jezioro Obradowskie (fot. Stanisław Waszkiewicz).
Lake Obradowskie (Polish: Jezioro Obradowskie). Photo by Stanisław Waszkiewicz.*

*Wiosenne rozlewiska na Polesiu.
Spring flood waters on Polesia.*

*Tęcza nad doliną Tyśmienicy.
Rainbow over the Tyśmienica River valley.*

Sarny w dolinie Tyśmienicy (fot. Stanisław Waszkiewicz).

Roe-deer in the Tyśmienica River valley (photo by Stanisław Waszkiewicz).

Poleski krajobraz w okolicach Pieszowoli.

Polesia landscape, somewhere near Pieszowola.

Jezioro Bialka.
Lake Bialka (Polish: Jezioro Bialka).

*Jesienne mgły nad doliną Tyśmienicy.
Autumn mists over the Tyśmienica River valley.*

*Wieczór nad stawami w Sosnowicy.
Ponds in Sosnowica in the evening.*

*Zachód słońca nad jeziorami poleskimi.
Sunset over the lakes of Polesia region.*

Zachód słońca w dolinie Tyśmienicy (fot. Stanisław Waszkiewicz).
Sunset over the Tyśmienica River valley (photo by Stanisław Waszkiewicz).

*Rzeka Piwonia w Siemieniu.
The Piwonia River in Siemień.*

*Kanał Wieprz-Krzna w gminie Jabłoń.
The Wieprz-Krzna rivers canal in Jabłoń borough.*

*Rzeka Bobrówka w Lasach Parczewskich (fot. Stanisław Waszkiewicz).
The Bobrówka River in Parczew Forests (photo by Stanisław Waszkiewicz).*

*Dolina Tyśmienicy (fot. Stanisław Waszkiewicz).
The Tyśmienica River valley (photo by Stanisław Waszkiewicz).*

*Zima nad Wielkim Stawem Siemieńskim.
Lake Wielki Staw Siemieński in wintertime.*

*Zima na stawie w Tyśmienicy.
Pond in Tyśmienica village in wintertime.*

Rzeka Konotopa wsi Makoszka.
The Konotopa River in Makoszka village.

Zima na Wielkim Stawie Siemieńskim.
Lake Wielki Staw Siemieński in wintertime.

*Zima na Jeziorze Miejskim koło Ostrowa Lubelskiego.
Lake Miejskie near Ostrów Lubelski in wintertime.*

*Jezioro Zagłębocze zimą.
Lake Zagłębocze in wintertime.*

*Nadciaga zimowa burza – okolice wsi Kolano w gm. Jabłoń.
Winter storm is coming – somewhere near Kolano village, Jabłoń borough.*

*Zachód słońca na Polesiu.
Sunset over Polesia.*

*Magia natury.
Magical nature.*

*Zawilce – wiosna w Lasach Parczewskich.
Anemones – Parczew Forests in springtime.*

Polesie – bagno nad jez. Tomasznem.

Polesia – swamp near Lake Tomaszne (Polish: Jezioro Tomaszne).

Bagno na brzegu Jeziora Czarnego Sosnowickiego.

Swamp on the side of Lake Czarne Sosnowickie.

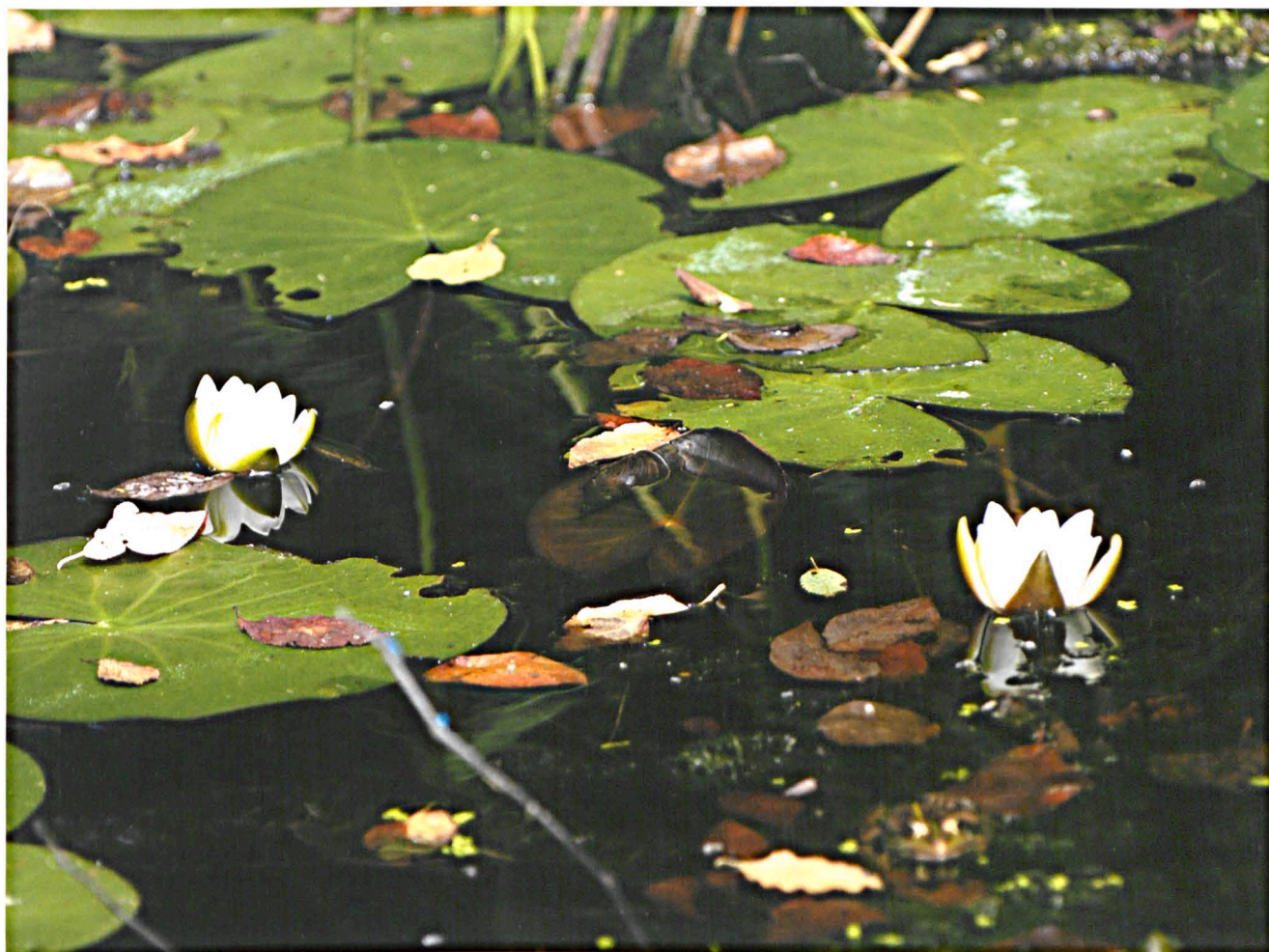
Polesie – bagno w okolicy Jez. Skomielno koło Orzechowa.

Polesia – swamp near Lake Skomielno (Polish: Jezioro Skomielno) near Orzechów.

Polesie – bagno w okolicach wsi Komarówka koło Sosnowicy.

Polesia – swamp next to Komarówka village near Sosnowica.

*Lilie wodne na Jez. Skomielno.
Nenuphars on Lake Skomielno.*

*Rdest wodny na Jez. Zagłębcze.
Water pepper on Lake Zagłębcze.*

Rosiczka okrągłolistna – owadożerna roślina występująca na Polesiu. W kielichach widoczne ofiary „lakomstwa” roszki (fot. Stanisław Waszkiewicz).
Common sundew - a carnivorous plant found in Polesia region. Its prey can be seen in the plant's calyx (photo by Stanisław Waszkiewicz).

*Lasy Parzewskie w słońcu.
Sunlit Parzew Forests.*

*Zwierzęta w Lasach Parzewskich dokarmiają zimą leśnicy i myśliwi.
In winter, animals living in Parzew Forests are fed by foresters and hunters.*

*Wiekowe dęby w rezerwacie przyrody „Królowa Droga” w pobliżu wsi Makoszka.
Ancient oak trees in natural reserve Królowa Droga near Makoszka village.*

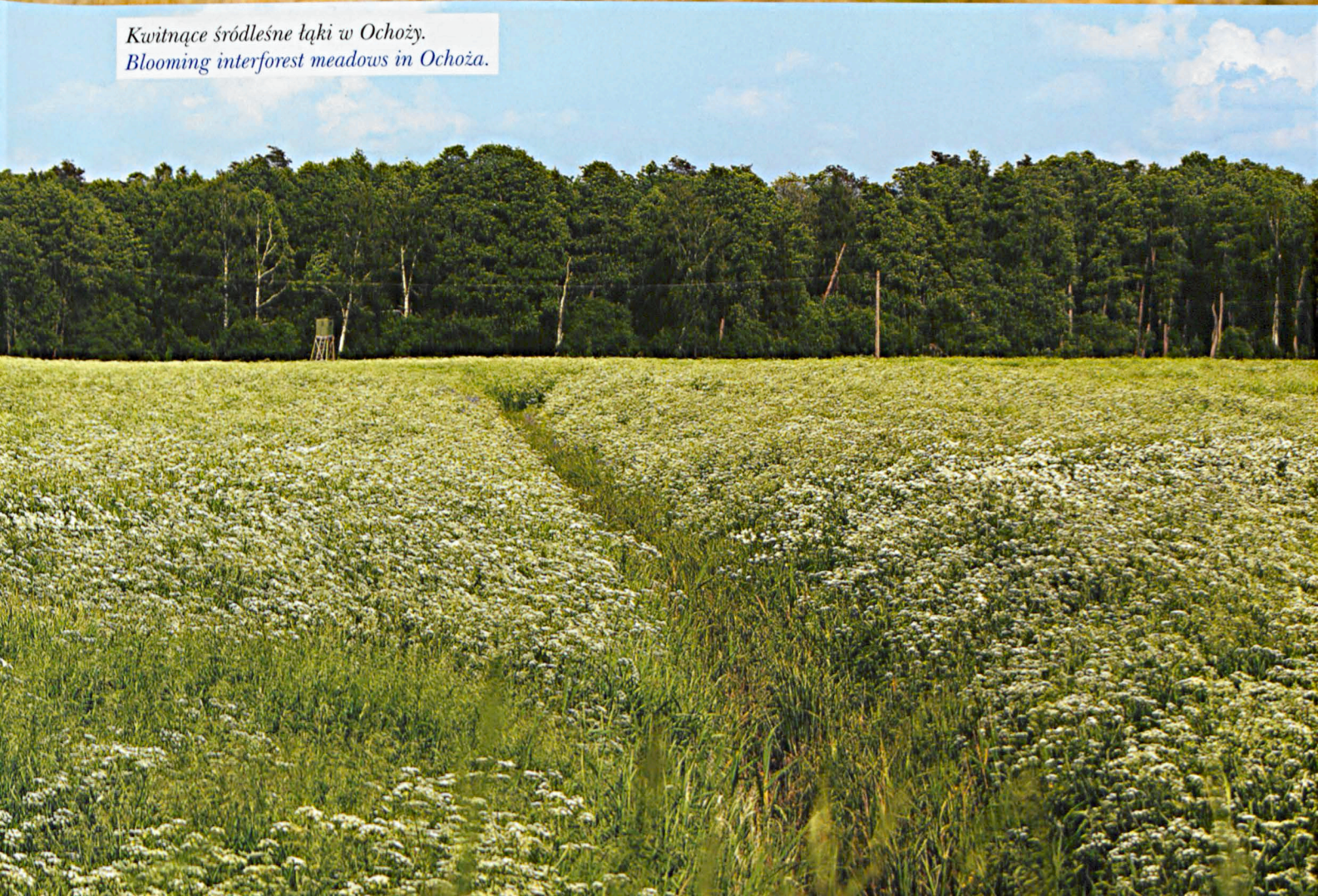
*Gospodarstwo rolne (dawny PGR) Ochoża, w centrum Lasów Parczewskich.
Farm Ochoża, formerly a state farm, in the heart of Parczew Forests.*

*Jesień w Lasach Parczewskich.
Parczew Forests in autumn.*

*Na wypasie w Lasach Parczewskich.
Grazing in Parczew Forests.*

*Kwitnące śródleśne łąki w Ochoży.
Blooming interforest meadows in Ochoża.*

*Kolory Polesia.
Colours of Polesia.*

*Słodki posiłek.
Sweet treat.*

*Ważka.
Dragonfly.*

*Ślimak w drodze na szczyt...
Snail on its way to the top...*

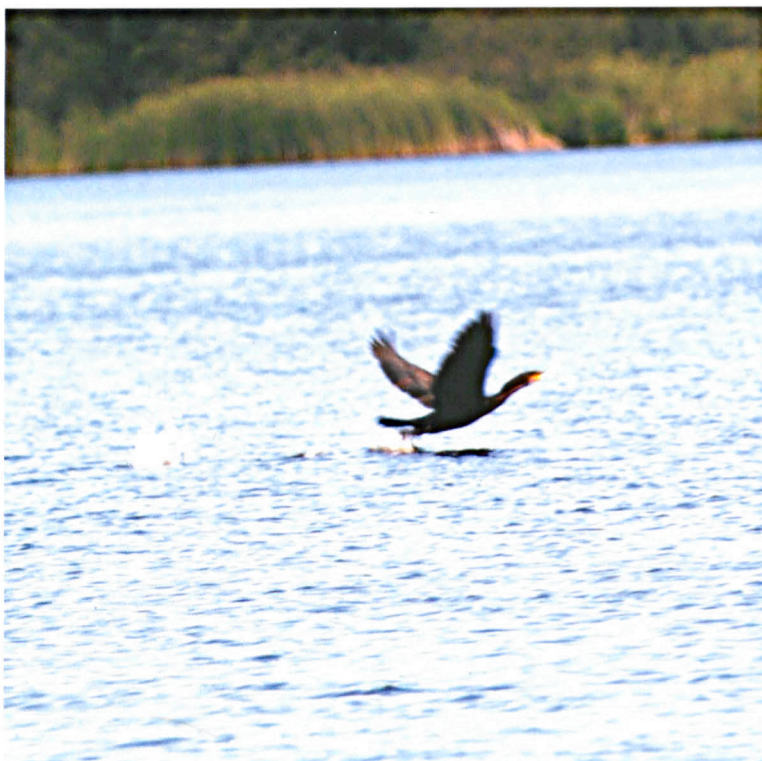

*Czaple siwe na stawie Wiklik koło Białki.
Grey herons on the Wiklik Pond, near Białka.*

*Czapla zimująca na Wielkim Stawie Siemieńskim.
Grey heron wintering on Lake Wielki Staw Siemieński.*

*Staw Hetman w Sosnowicy – kormoran wzbija się do lotu.
The Hetman Pond in Sosnowica – cormorant taking wing.*

*Stadko gęsi na wiosennym spacerze na łakach w pobliżu Sosnowicy.
Flock of geese taking a spring walk on the meadows near Sosnowica.*

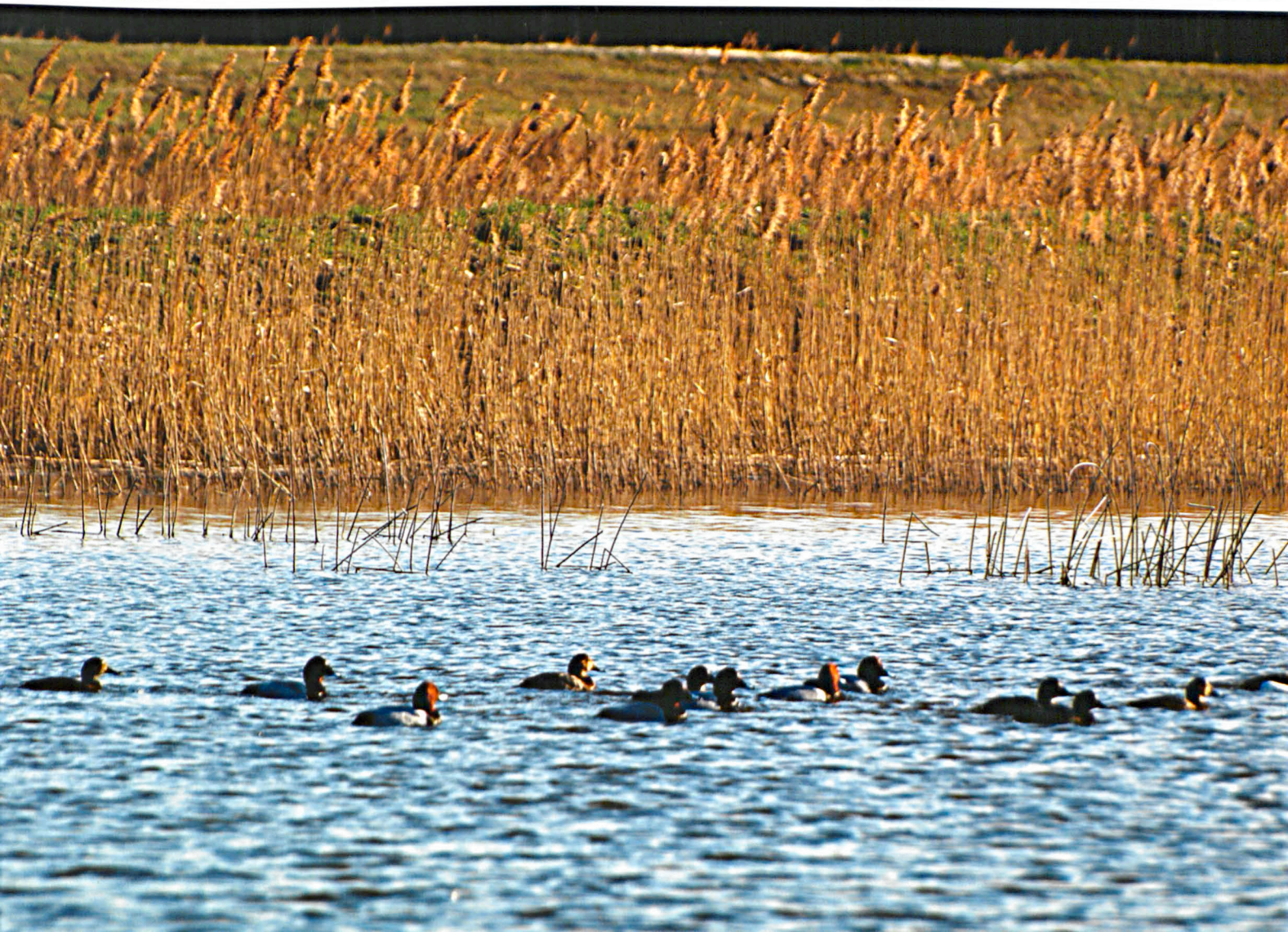

*Kaczka łyska patrzy w lustro wody (stawy w Pieszowoli).
Eurasian Coot looking at a pond in Pieszowola.*

*Perkoz dwuczuby na stawie w Pieszowoli.
Great Crested Grebe on a pond in Pieszowola.*

*Pierwsze kąpiele kaczek głowienek w Jez. Białym Libiszowskim po przylocie z ciepłych krajów.
Taking a bath in Lake Białe Libiszowskie (Polish: Jezioro Białe Libiszowskie) after a long journey back from winter in the South.*

Bociany w Podedwórze.
Storks in Podedwórze.

*Pisklę orla bielika w gnieździe (Lasy Parczewskie), fot. Janusz Wójciak.
White-tailed Eagle chick nesting in Parczew Forests (photo by Janusz Wójciak).*

Orzeł bielik – król przestworzy na Polesiu, fot. Janusz Wójciak.
White-tailed Eagle – king of the skies over Polesia (photo by Janusz Wójciak).

*Dziki w Lasach Parczewskich.
Wild boars in Parczew Forests.*

*Jesienny połów ryb na stawie siemieńskim.
Fishing on Lake Wielki Staw Siemieński in autumn.*

*Wiewórka.
Squirrel.*

*Przystojny jestem?
Don't I look majestic?*

Kościół, cerkwie, pałace i dwory

Najstarszym zabytkiem Parczewa jest drewniana dzwonnica konstrukcji zrębowo-słupowo-ramowej wzniesiona w 1675 roku, obok kościoła farnego wybudowanego w Rynku w latach 1672-74. Pod koniec XVIII wieku rozebrano go z powodu złego stanu technicznego. Nową świątynię parafialną pw. św. Jana Chrzciciela wzniesiono w latach 1793-1795 poza miastem, przy ówczesnej ul. Chełmskiej (obecnie ul. Kościelna) i tutaj przeniesiono drewnianą dzwonnice z poprzedniego kościoła.

Wspomniany wyżej nowy kościół służył wiernym do 1913 roku. Obok, w latach 1905-1913 wybudowano murowaną świątynię w stylu neogotyckim, według projektu budowniczego powiatu bialskiego Władysława Wołodko. Komitetowi budowy kościoła przewodniczył książę Włodzimierz Czetwertyński, właściciel dóbr w pobliskim Milanowie. Świątynia ta służy wiernym do dziś. Jest najbardziej charakterystycznym obiektem w krajobrazie miasta. Dwie strzeliste wieże, zdobiące fronton kościoła, wznoszą się na wysokość 62 m (są widoczne z odległości kilku kilometrów). Wieże zwieńczono stromymi ośmiobocznymi ostrosłupami helmów. Świątynia ma 47 m długości, 28 m szerokości i może pomieścić blisko 5 tys. wiernych. Jej wnętrze ozdabiają piękne witraże i polichromia będąca dziełem artystów warszawskich – prof. J. Sławińskiego i M. Baranowskiego.

26 kwietnia 1989 roku kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Parczewie otrzymał tytuł Bazyliki Mniejszej. Stał się też Sanktuarium Matki Bożej Królowej Rodzin – od wieków bowiem jest tu czczony łaskami słynący obraz „Matki Bożej z Gruszką”. Obraz namalowany prawdopodobnie w XVI wieku należy do dzieł szkoły flamandzkiej. Płótno ma wymiary 115 x 80 cm. Przedstawia siedzącą Matkę Bożą, która podtrzymuje stojącego na Jej kolanach małego Jezusa. Na głowie Matka Boża ma wianuszek z kwiatów, a Pan Jezus dwa podobne kwiaty, trzyma w lewej ręce. W prawej zaś ręczce ma owoc podobny do gruszki (stąd nazwa obrazu „Matka Boża z Gruszką”). 6 maja 2001 roku obraz został koronowany przez prymasa Polski kard. Józefa Glempa. Do tego obrazu pielgrzymuje coraz liczniejsza z każdym rokiem rzesza wiernych, nie tylko z diecezji siedleckiej.

Turystyczną atrakcją Sanktuarium Matki Bożej Królowej Rodzin stała się też Droga Krzyżowa – jedyna w Europie mająca stacje ostatniej drogi Chrystusa wykonane w postaci kamiennych rzeźb (autor Jacek Korbus). Unikalny jest klimat i wystrój terenu parczewskiej Via Dolorosa, nawiązujący do czasów rzymskich.

Niezwykle cennym zabytkiem epoki jagiellońskiej, przechowywanym w kościele parczewskim, jest ornat wyszyty przez Elżbietę Habsburżankę, pierwszą żonę Zygmunta Augusta, o motywach biblijnych.

Przed II wojną światową blisko 50 proc. mieszkańców miasta stanowili wyznawcy religii mojżeszowej. Holocaust dokonany przez Niemców spowodował, że nie ma już Żydów w Parczewie, ale ocalały dwa obiekty związane z ich kultem religijnym. Są to: murowana synagoga (wzniesiona w końcu XIX wieku przy ul. Piwonii) oraz mykwa z początku XX wieku.

Przy zbiegu ulic Kościelnej i Nadwalnej stoi XVIII-wieczna murowana, trójkondygnacyjna kapliczka w kształcie trójbocznego słupa z późnobarokową rzeźbą św. Jana Nepomucena z II połowy XVIII wieku.

Na terenie gminy Parczew na uwagę turystów zasługuje murowany dwór w Babiance z początku

XX wieku; drewniana XIX-wieczna kapliczka pw. św. Kajetana w Buradowie; murowana kapliczka z XVIII-XIX wieku z drewnianą rzeźbą św. Jana Nepomucena w Jasionce.

Poruszając się samochodem warto odwiedzić atrakcyjne miejscowości w powiecie parczewskim:

- ◆ Sosnowicę – z „Dworkiem Kościuszki” – oficyną pałacu hetmana Józefa Sosnowskiego z 1753 roku, w którym mieszkał młody wówczas oficer Tadeusz Kościuszko, nauczyciel córek hetmana, połączony nieszczęśliwą romantyczną miłością z jedną z nich – Ludwiką. Matka Ludwika i żona hetmana – Tekla wybudowała w tej miejscowości piękny klasycystyczny kościół (XVIII-XIX wiek). W Sosnowicy jest także cerkiew prawosławna z końca XIX wieku.
- ◆ Kodeniec – z dawną cerkwią unicką z 1797 roku (drewnianą), obecnie kościołem rzymskokatolickim.
- ◆ Milanów – z pałacem książąt Czetwertyńskich, wzniesionym w 1840 roku i rozbudowanym w latach 1872-74 według projektu F.M.Lanciego; oraz z kościołem zbudowanym w latach 1856-61 według projektu Henryka Marconiego.
- ◆ Jabłoń – z pałacem zbudowanym w latach 1904-05 przez Tomasza Zamoyskiego w stylu angielskiego neogotyku oraz kościołem z lat 1909-12.
- ◆ Geś – z kościołem z pocz. XX wieku.
- ◆ Paszenki – z drewnianą cerkiewką unicką z 1717 roku.
- ◆ Podedwórze – z kościołem „białym” wzniesionym w latach 1805-11 według projektu Ch. P. Aignera i kościołem „czerwonym” z 1914 roku. We wsi jest murowana kapliczka z 1646 roku – najstarszy zabytek w pow. parczewskim.
- ◆ Kolano – z murowanym pałacem Łubieńskich z połowy XIX wieku i współczesnym mu kościołem.
- ◆ Siemień – z zespołem dworskim Zaorskich z końca XIX wieku.
- ◆ Kopinę – z dworem z I poł. XX wieku/

Churches, orthodox churches, palaces and manor-houses

The oldest monument in Parczew is the wooden church belfry erected in 1675.

During the years of 1905-1913 a church, dedicated to St. John, was built in the neo-Gothic style; it is the most distinctive building in the town. Two soaring towers, the decoration of the church frontage, are 62 metres high. The church is 47 metres long, 28 metres wide and has a capacity of five thousand faithful. In 1989 it was given the name of Basilica Minor and became the sanctuary of Mary Virgin – saint patron of families. Since time immemorial the icon of 'Mary Virgin with a Pear' (painted probably in the 16th century) has been worshipped here.

Before World War II the Jewish community numbered nearly 50% of the town's population. After the Holocaust, committed by the Germans, there remained two buildings connected with the Jewish religious worship; a brick synagogue erected in the 19th century, and a mikvah (Jewish bath) built at the beginning of the 20th century.

As far as the territory of Parczew municipality (Polish gmina) is concerned, the places worth sight-seeing are: a brick manor house at Babianka, a wooden 19th-century shrine at Buradów and Jasionka.

There is a whole wealth of fascinating monuments to visit in the Parczew area: former Orthodox churches in Kodeniec, Paszenki and Radcze; churches in Sosnowica, Milanów, Jabłoń, Rudno and Geś; palaces and manor-houses in Jabłoń, Milanów, Siemień, Sosnowica and Kopina.

*W dawnym parku pałacowym w Sosnowicy.
Former palace park in Sosnowica.*

*Pałac Łubieńskich w Kolanie.
The Łubieński palace in Kolano.*

*Neogotycki pałac Zamoyskich w Jabłoni.
The Zamoyski neo-Gothic palace in Jabłoni.*

*Wieżyczka pałacu w Jabłoni.
Turret of the palace in Jabłoni.*

*Detal architektoniczny pałacu w Jabłoni.
Architectural detail of the palace in Jabłoni.*

*Kordegarda pałacowa w Jabłoni.
Palace guardhouse, Jabłoni.*

*Aleja prowadząca do dworu w Babiance.
Alley leading to a manor-house in Babianka.*

*Pałac Zaorskich w Siemieniu.
The Zaorski Palace in Siemień.*

*Dwór Czetwertyńskich w Kopinie.
The Czetwertyński manor-house in Kopina.*

*Park dworski w Żminnem.
Park surrounding a manor-house in Żminne.*

*Neogotycki kościół w Jabłoni.
Neo-Gothic church in Jabłoń.*

*Dawna cerkiew unicka w Białce.
Former orthodox Uniate church in Białka.*

*Dzwonnica dawnej cerkwi unickiej w Rud-
nie koło Milanowa (XIX wiek).
Former nineteenth century orthodox Uniate
church belfry, Rudno near Milanów.*

*Najstarsza kapliczka w Jabłoni.
The oldest roadside shrine in Jabłoń.*

*Prawosławna cerkiewka w Kodeńcu.
Orthodox church in Kodeniec.*

*Dawna cerkiew unicka w Kodeńcu z 1791 roku,
najcenniejszy zabytek sakralny pow. parczew-
skiego.*

*Former orthodox Uniate church in Kodeniec.
Built in 1791, it is the most valuable sacral
monument in Parczew district.*

*Dawna cerkiew unicka w Paszenkach koło Jabłonia.
Former orthodox Uniata church in Paszenki near Jabłoń.*

*Kościół w Kolanie.
Church in Kolanó.*

*Kościół w Sosnowicy z cennymi obrazami Józefa Walla z końca XVIII wieku.
Church in Sosnowica, with precious late eighteenth century paintings by Józef Wall.*

Kościół „Czerwony” w Podedwórze.
Red church in Podedwórze.

*Kościół we wsi Gęs z XVIII-wiecznymi ołtarzami z dawnej cerkwi unickiej.
Church in Gęs village, with eighteenth century paintings from a former orthodox Uniate church.*

*Kopuły cerkwi prawosławnej w Sosnowicy.
Onion domes topping the orthodox church in Sosnowica.*

*Cerkiew prawosławna w Holi.
Orthodox church in Holi.*

Bazylika (fot. Stanisław Waszkiewicz).
Basilica (photo by Stanisław Waszkiewicz).

*Figura św. Jana Nepomucena z 1770 roku w Chmielowie.
Saint John the Nepomuk figure from 1770, Chmielów.*

*Kapliczka na drzewie w Lasach Parczewskich.
Tree shrine in Parczew Forests.*

*Kapliczka z XIX wieku na Gościńcu Królewskim (oko-
lice Sowina).
Nineteenth century roadside shrine on Gościniec Kró-
lewski (a route), near Sowin.*

*Kapliczka św. Kajetana z 1797 roku w Buradowie (gm. Parczew).
Saint Cajetan roadside shrine built in 1797 in Buradów.*

*Przy drodze do Gródka (gm. Siemień).
On the road to Gródek, Siemień borough.*

*Stary krzyż nad stawem w Tyśmienicy.
Old cross by the pond in Tyśmienica village.*

*Figura Chrystusa w kapliczce w Podedwórze.
Figure of Christ in a roadside shrine in Podedwórze.*

*Kapliczka św. Jana Nepomucena we wsi Gęś.
Saint John the Nepomuk roadside shrine in Gęś village.*

*XVIII-wieczna kapliczka św. Jana Nepomucena w Parczewie (ul. Kościelna).
Eighteenth century Saint John the Nepomuk roadside shrine, Kościelna Street, Parczew.*

*Najstarsza w pow. parczewskim kapliczka przydrożna w Podedwórze z 1646 roku.
The oldest roadside shrine in Parczew district, built in Podedwórze in 1646.*

*Wnętrze kapliczki w Bednarzówce z końca XIX wieku.
The inside of a nineteenth century shrine in Bednarzówka.*

*Kapliczka przydrożna w Holi.
Roadside shrine in Holi.*

*Przy drodze do Siemienia.
On the road to Siemień.*

*Przy drodze z Milanowa do Gęsi.
On the road from Milanów to Gęś.*

Wypoczynek na Polesiu

Leisure in Polesia region

Niepowtarzalne piękno lasów, jezior, moczarów i torfowisk, bogactwo rzadkiej flory i fauny okolic Parczewa, przyciągają coraz liczniejszą z każdym rokiem rzeszę turystów. Czekają na nich plaże i kąpieliska nad jeziorami: Bialskim w Białce, Czarnym Sosnowickim oraz Zagłębozem, a także liczne łowiska dla wędkarzy. Miłośnicy turystyki pieszej mogą wędrować szlakami pieszymi:

- **Szlak Pojezierny Północny** (niebieski) wiedzie z Urszulina do Włodawy obok jezior: Zagłęboze, Skomelno, Czarne Sosnowickie, Bialskie, Białe Sosnowickie, licznych stawów, obok rezerwatu przyrody „Torfowisko przy Jeziorze Czarnym”, przez lasy będące otuliną Poleskiego Parku Narodowego, a także obok ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych „Perehod” i „Borek”.
- **Szlak „Nałęcz” z Sosnowicy do Jamnik** (czarny) łączy szlak niebieski Pojezierny i czerwonym z Załucza Starego do Urszulina. Ma on około 10 km długości, przebiega przez lasy i łąki będące otuliną i częścią Poleskiego Parku Narodowego. Na szlaku tym można spotkać wspaniałe okazy dębów, różne typy lasów, stare cmentarze, kurhany, miejsca bitew i pomniki.
- **Szlak Partyzancki** (czerwony) biegnie ze stacji kolejowej w Parczewie do Ostrowa Lubelskiego przez Lasy Parczewskie obok rezerwatów przyrody „Jezioro Obradowskie”, „Królowa Droga” i „Lasy Parczewskie”. Ma długość około 25 km. Udostępnia do zwiedzania miejsca walk partyzanckich w Lasach Parczewskich w czasie II wojny światowej, leśne mogiły i pomniki.
- **Szlak „Leśny”** (zielony) prowadzi z Parczewa do Białki – koło miejscowości Sowin, Makoszka i Ochoża przez Lasy Parczewskie do Białki, do szlaku niebieskiego przy Jeziorze Bialskim. Przecina rezerwat „Lasy Parczewskie” i ukazuje różnorodność florystyczną tego kompleksu leśnego. Ma długość około 20 km.

Na terenie Parczewa i okolic wytyczono kilka szlaków rowerowych. Trasa rowerowa **„Szlakiem Dzikiej Przyrody”** długości 42 km prowadzi z Parczewa (parking przy Bazylice) przez Laski, Lasy Parczewskie, Białkę, Libiszów do Sosnowicy (kończy się na parkingu przy ścieżce dydaktycznej „Borek”). Obszar Lasów Parczewskich i okolice Sosnowicy to tereny o unikatowych walorach przyrodniczych, stanowiących jedną z najważniejszych ostoi ptaków w Polsce i Europie. Na trasie są cztery rezerwaty przyrody: dwa wodno-torfowiskowe: „Jezioro Obradowskie” i „Torfowisko nad Jeziorzem Czarnym” oraz dwa leśne: „Królowa Droga” i „Lasy Parczewskie” oraz ścieżka dydaktyczna „Borek”.

Ścieżki edukacyjno-przyrodnicze

Ścieżka Borek długości 2,5 km ma 7 przystanków tematycznych. Rozpoczyna się na parkingu przy drodze z Sosnowicy do Pieszowoli, a kończy za osiedlem Sosnowica Dwór, wiedzie przez zróżnicowane drzewostany i siedliska leśne.

Jezioro Bialskie (w Białce) odwiedza w słoneczne i ciepłe dni kilka tysięcy wczasowiczów.

On warm and sunny days Lake Bialskie (Polish: Jezioro Bialskie) in Bialka is visited by thousands of tourists.

Ścieżka Perehod długości 5 km prowadzi z wsi Pieszowola w gm. Sosnowica, obrzeżami Poleskiego Parku Narodowego wokół stawów przez groblę i las. Ma 9 przystanków, dla ułatwienia obserwacji ptaków na trasie urządzono schron ornitologiczny oraz wybudowano wieżę widokową.

Ścieżka Czarny Las prowadzi przez teren rezerwatu przyrody „Czarny Las” w gminie Milanów, przy drodze z Kostr do Rudnia.

Ścieżka Dolina Tyśmienicy prowadzi wzdłuż rzeki Tyśmienicy od Buradowa do Stawu Siemieńskiego, przez malowniczy i urozmaicony fragment jej doliny. Teren ten został włączony do sieci obszarów chronionych o znaczeniu europejskim Natura 2000.

Ścieżka Jezioro Obradowskie w rezerwacie wodno-torfowiskowym „Jezioro Obradowskie” w kompleksie Lasów Parczewskich. Obejmuje ona Jezioro Obradowskie (pow. 12 ha) i przyległy do niego drzewostan. Z roślin rzadkich występują tutaj: wierzba lapońska, wierzba śniada, brzoza niska, turzyca dwupienna i strunowa, rosziczka długolistna i widłak torfowy. W rezerwacie występuje wiele interesujących gatunków zwierząt: gady reprezentowane są przez zaskroniaka, jaszczurkę zwinkę oraz coraz rzadziej spotykaną żmiję zygzakowatą. Podmokłe lasy rezerwatu są często odwiedzane przez łosie i dziki, w sąsiedztwie rezerwatu gnieździ się orlik krzykliwy, a w niedostępnych, podtopionych olsach – żuraw. Nadleśnictwo Parczew zbudowało kładkę przez torfowisko, umożliwiając turystom poznanie niezwykłych walorów krajobrazowych i przyrodniczych rezerwatu.

*Deptak nad Jeziorem Bialskim.
Lake Bialskie promenade.*

*Na ścieżce rowerowej do Jeziora Obradowskiego.
On the bikepath to Lake Obradowskie.*

*Ścieżka przyrodnicza nad Jeziorem Obradowskim.
Educational path at Lake Obradowskie.*

*Łowisko na Jeziorze Skomelno.
Fishery on Lake Skomelno.*

*Efekt połowu w Sosnowicy.
The catch from ponds in Sosnowica.*

*Na stawach w Sosnowicy.
Ponds in Sosnowica.*

*Ośrodek hippiczny „Stajnia Makoszka”.
Stud Stajnia Makoszka.*

Odpoczynek w Białce (fot. górne) i na Jeziorze Zagłębcze (fot. dolna – Stanisław Waszkiewicz).
Picture above: relaxing in Białka. Picture below, by Stanisław Waszkiewicz: Lake Zagłębcze.

*Wiatrak w Holi.
Windmill in Holi.*

*Dożynki w Milanowie.
Harvest Home Festival in Milanów.*

*Dożynki w Sosnowicy – obrzędy ludowe.
Harvest Home Festival in Sosnowica – folk ceremonies.*

*Wystawa rolnicza na dożynkach w Sosnowicy.
Agricultural exhibition during Harvest Home Festival in Sosnowica.*

Plenerowe widowisko w Ośrodku Edukacji Regionalnej w Hołownie (gm. Podedwórze).
Open-air show in Ośrodek Edukacji Regionalnej (Regional Education Centre) in Hołowno, Podedwórze borough.

Zaraz będzie wiejskie masło (dożynki w Milanowie).
Fresh butter? Coming up! (Harvest Home Festival in Milanów).

